

BESKATNINGEN AF GIFTE KVINDER

AF ERIK IB SCHMIDT

I.

EFTER den pr. 21. December 1946 gennemførte Ændring i Lov om Indkomst- og Formueskat til Staten, er Bestemmelserne om Beskatningen af gifte Kvinder følgende:

»Den gifte Mand beskattes af hele sin og den med ham samlevende Hustrus Indkomst, selv om hun har Særformue«. (Lovens § 7, Stykke 1).

hvortil i § 8, Stykke 7, føjes:

»Oplyser den skattepligtige, at den med ham samlevende Hustru har selvstændig Virksomhed, som ikke grundes eller vedligeholdes væsentlig ved Mandens eller Fællesboets Midler, indrømmes der et yderligere Fradrag (d. v. s. ud over Forsørgerfradrag m. v.) paa Halvdelen af Hustruens Indkomst ved nævnte Virksomhed, dog højst 2000 Kr.«.

Den sidste Bestemmelse skyldes den fornylig foretagne Ændring i Loven, idet det anførte Fradrag tidligere ikke kunde overstige Halvdelen af det den skattepligtige selv tilkommende Fradrag, d. v. s. maksimalt 800 Kr.

Den officielle Begrundelse for at forhøje Fradraget er den, at den herskende Mangel paa Arbejdskraft gør det ønskeligt, at flere gifte Kvinder søger Arbejde uden for Hjemmet, og den gennemførte Skattelempelse skulde indeholde en Opfordring hertil. Der er dog ingen Tvivl om, at det herudover har været af væsentlig Betydning for Forslagets Fremkomst og Vedtagelse, at der gennem de sidste Aar navnlig fra Kvindeorganisationernes Side har været iværksat en ihærdig Propaganda mod de gældende Regler for Beskatning af gifte Kvinder. Den nu gennemførte Reform imødekommer til en vis Grad den Kritik og de Krav, som er blevet fremsat, men ogsaa kun til en vis Grad. Den maa betragtes som et foreløbigt Resultat, en Etappe paa Vejen — en Betragtning, som ogsaa kommer til Udtryk i Bemærkningerne til Lovforslaget af December 1946, hvor det siges, at »den principielle Standpunkttagen til Sam-

beskatningsproblemet formenes i første Række at burde overlades den siddende Skattekommission.

Det maa saaledes være paa sin Plads netop nu, inden Skattekommissionen gaar løs paa Spørgsmaalet, at tage det op til Drøftelse.

Det Forhold, som navnlig giver Anledning til Diskussion, er naturligvis selve Grundbestemmelsen om, at hele Familiens Indkomst henføres til Manden, Familieoverhovedet, som han kaldes i Skatteloven, hvilket dels støder an mod mere moderne Anskuelser om Ægtefællernes Ligestilling, dels har betydelige Konsekvenser for Skattebyrdens Størrelse. Et andet Krav er, at der ikke maa gøres Forskel paa de gifte Kvinder, som er Medarbejdere i Mandens Virksomhed, og de, som har et Selverhverv uafhængigt af Mandens Virksomhed. Endelig er fremsat forskellige mindre klare Ønsker om en Ordning for de hjemmearbejdende gifte Kvinder.

For at give Diskussionen om disse Spørgsmaal et fastere Grundlag, skal der først gives en kort Redegørelse for, hvorledes de nuværende Skattebestemmelser virker og hvilke Virkninger en Ophevelse af Sambeskatningen vil faa.

II.

Det er formentlig velkendt for dette Tidsskrifts Læsere, hvorledes Skatteskalaens Progressivitet i Forbindelse med Sambeskatningen af Ægtefællerne fører til, at den Indkomst, de gifte Kvinder har, beskattes med en højere Procent end tilsvarende Indkomster hos andre Skatteydere. Forholdet skal her belyses nærmere ved en Redegørelse for, hvorledes Skatten varierer med forskellige Kombinationer af Ægtefællernes Indkomster.

Til en exakt Beskrivelse af Ægteskabskattens Problemer vil det være hensigtsmæssigt at benytte et 3-dimensionalt Koordinatsystem, hvor Mandens Indkomst afsættes ud ad den ene Akse (f. Eks. X-aksen), Konens Indkomst ud ad den anden (Y-aksen) og den fælles Skat ud ad den tredje (Z-aksen). Herved fremkommer en Flade, der viser Skattens Størrelse ved samtlige Kombinationer af Mandens og Konens Indkomster.

Lægges lodrette Snit i denne Flade parallelt med X-aksen eller med Y-aksen fremkommer Kurver, der viser, hvorledes Skatten varierer, naar den ene af Ægtefællernes Indkomst holdes uændret og den andens varierer. Saadanne Kurver illustrerer simpelthen bestemte Intervaller af den Skatteskala for Indkomstbeskatningen, man gaar ud fra. I det følgende er alene Statsindkomstskatten

paa Tale, men tilsvarende Kurver vilde fremkomme, hvis man f. Eks. lagde Kommuneskatten i Hovedstadskommunerne til Grund.

Størst Interesse knytter sig til Studiet af saadanne Kombinationer af Ægtefællernes Indkomster, som giver en bestemt Sum som Ægteparrets samlede Indkomst. Alle de Kombinationer, der giver

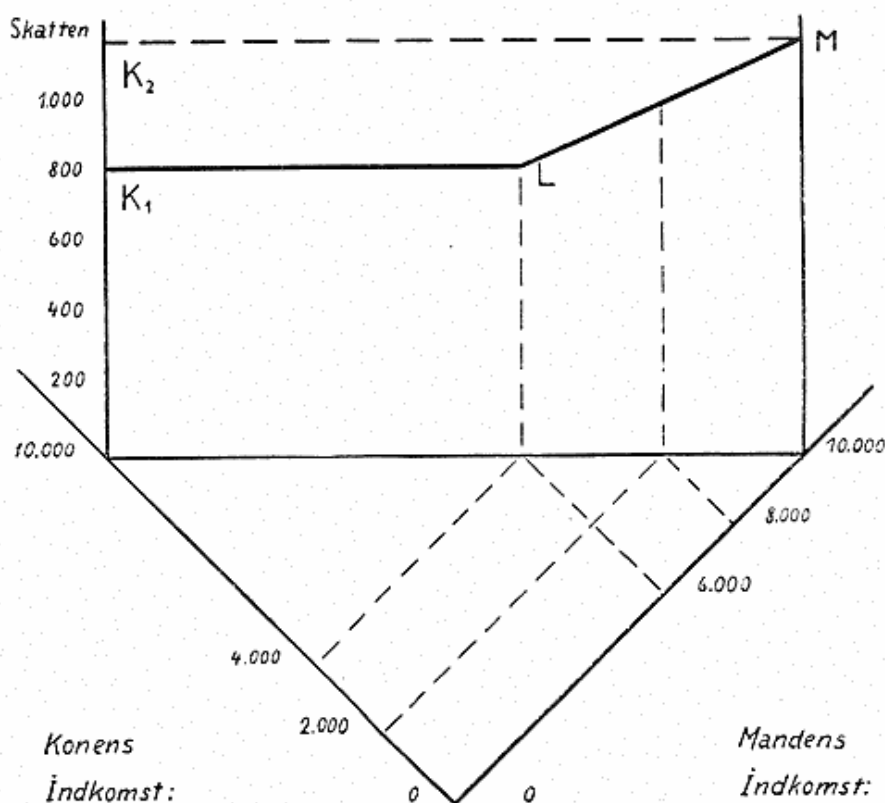

Fig. 1.

denne Sum, f. Eks. 10.000 Kr., vil være beliggende paa en ret Linje mellem det Punkt paa X-aksen, der markerer en Indkomst for Manden paa 10.000 Kr., og det Punkt paa Y-aksen, der markerer en Indkomst for Konen paa 10.000 Kr. Ved at lægge et lodret Snit, der følger denne Linje mellem de to Akser, faas den søgte Kurve.

Saafrømt der ikke blev givet noget Skattefradrag for Konens Indtægt, vilde den søgte Kurve simpelthen blive en vandret Linje, paa Figuren MK_2 , Som Følge af Fradragsreglen vil Skatten imidlertid blive mindre i alle andre Punkter end M, hvor Konens Indtægt er 0. Da Fradraget ikke kan overstige 2000 Kr., hvilken Grænse naas, naar Konens Indkomst vokser ud over 4000 Kr., vil Kurven blive vandret paa hele Stykket fra L til K_1 , hvor Konens Indkomst varierer fra 4000 til 10.000 Kr. I Intervallet fra M til L

vil Kurven forløbe som en ret Linie. Punktet midtvejs mellem M og L markerer f. Eks. den Skat, som betales af en Indkomst paa 9000 Kr., idet Mandens Indkomst her er 8000 Kr., Konens 2000 Kr. og Fradraget følgelig 1000 Kr.

Afstanden mellem den vandrette Linje MK_2 og Kurven MK_1 angiver den Skattelempelse, som opnaas ved de forskellige Indkomstkombinationer som Følge af den nugældende Fradragsregel.

III.

Det næste Spørgsmaal bliver, hvorledes Kurven vil se ud, dersom Sambeskatningen ophæves. For at faa klare Forudsætninger antages, at Reglerne om Forsørgerfradrag praktiseres paa den Maade, at hver af Ægtefællerne stilles nøjagtigt, som hvis de var ugifte (og barnløse).

Paa Figur 2 er indtegnet to punkterede Kurver, der viser Skatten paa Mandens og paa Konens Indkomster hver for sig. De to Kurver er symmetriske og viser Progressiviteten i Skatteskalaen. Den fuldt optrukne Kurve fremkommer ved Addition af de to andre og viser altsaa den samlede Skat for de to Ægtefæller¹⁾.

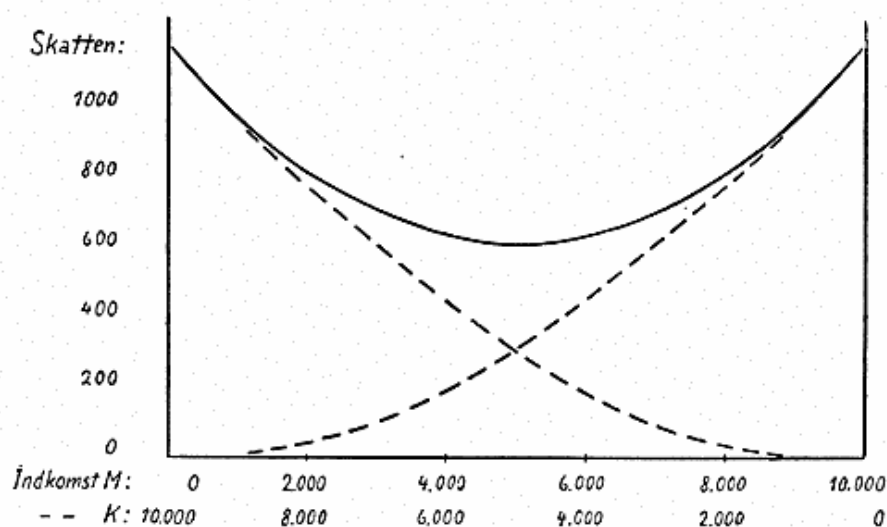

Fig. 2.

Til nærmere Belysning af Forholdet mellem de to Beskatningsprincipper: det nugældende paa den ene Side og en Ophævelse af Sambeskatningen med samtidigt Bortfald af Fradragsreglen paa

¹⁾ Det bemærkes, at Kurverne er noget idealiserede, idet de særlige Fradragsregler medfører en Række mindre Diskontinuiteter i Skattekurverne, som der ikke er taget Hensyn til her.

den anden, er de forskellige Kurver indtegnet paa samme Figur nedenfor paa Figur 3. Der er her tegnet Kurver for tre forskellige Indkomstgrupper: 6000 Kr., 10.000 Kr. og 16.000 Kr.

Ved Sammenligning mellem de forskellige Kurvesæt ses, at baade Virkningen af Skattefradraget og af en Ophævelse af Sambeskat-

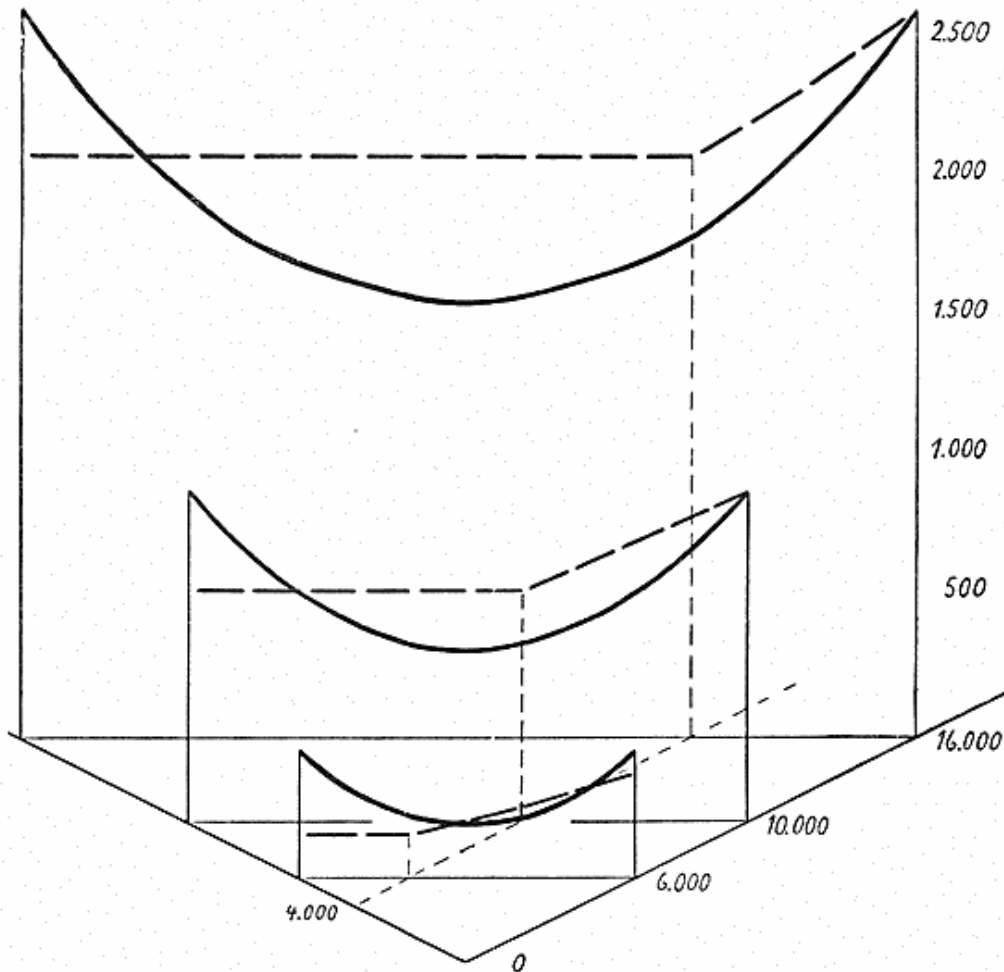

Fig. 3.

ningen ved et givet Forhold mellem Ægtefællernes Indtægter er stærkt stigende med stigende Totalindtægt.

Ved Sammenligning mellem Kurverne indenfor samme Kurvepar ses, at det for næsten alle Kombinationer af Ægtefællernes Indkomster gælder, at Ophævelse af Sambeskatningen betyder en Skattereduktion i Forhold til den nuværende Ordning. Denne Fordel for Skatteyderne er desto større, jo større Totalindtægten bliver.

For Kombinationer, hvor Konens Indkomst er mindre end 4000 Kr., er Forskellen dog ret begrænset; for Kombinationer, hvor Mandens Indtægt er mindre end ca. 2000 Kr., betyder den gældende Fradragsregel en direkte Fordel sammenlignet med en Ophævelse af Sambeskatningen. Saadanne Kombinationer maa dog siges at være sjældne.

Fordelen ved en Ophævelse af Sambeskatningen vil navnlig være stor, naar Ægtefællernes Indtægter er lige store eller ligger nær paa hinanden.

IV.

En nærmere Betragtning af de Skattekurver, som under den nuværende progressive Beskatning vil fremkomme ved Ophævelse af Sambeskatningen vil naturligt føre ind paa Spørgsmaalet, om det er retfærdigt, at Skatten paa een og samme Indkomst — f. Eks. 10.000 Kr. — er varierende alt efter, hvor stor en Del af denne Indtægt, der er tjent af den ene Ægtefælle alene. Som Figur 3 viser, er Udsvingene ret betydelige i Forhold til Skattens samlede Størrelse. — Ud fra en helt formel Ligelighedsbetragtning kunde man sikkert herudfra argumentere *imod* en Ophævelse af Sambeskatningen. Sagen er dog mere kompliceret.

Det danske Skattesystem bygger vel i ret høj Grad paa en formel Ligelighedsbetragtning; saaledes beskattes alle Indkomster efter en og samme Skatteskala uden Hensyn til deres Art (for saa vidt der er Tale om Statsskatten). Men derved, at man har gjort Skalaen stærkt progressiv, har man dog tilkendegivet, at visse Indkomster bør rammes væsentligt haardere end andre. Dette hænger formentlig bl. a. sammen med, at man gaar ud fra, at de forskellige Skatteborgere ikke kommer lige let til de Penge, de tjener: de store Indkomster er gennemgaaende forholdsvis lettere tjent end de mere jævne Indkomster. Ud fra en saadan Vurdering af den Arbejdsindsats, der ligger til Grund for en given Indkomst, vil man komme til det Resultat, at det kan være rimeligt at beskatte mildere, hvor Mand og Kone hver for sig har en Arbejdsindtægt, der kræver deres fulde Indsats, end hvor den fælles Indkomst hovedsagelig beror enten paa den enes eller den andens Arbejdsindsats.

Dette Synspunkt understøttes stærkt af et andet, som er blevet understreget flere Gange¹⁾, men som synes at have svært ved at

¹⁾ Jvnf. Erik Ib Schmidt: »Om Husmoderløn og Ægteskabskat«, I, Kvin- og Samfundet 1945, og Inga Dahlsgaard og Erik Ib Schmidt: »Skat og Ægteskab«, København 1945.

slaa igennem: den Ægtefælle, som har en lille Pengeindkomst, har i Reglen sin Arbejdskraft helt eller delvis til Raadighed til Udførelse af Arbejde, som vel ikke resulterer i Pengeindkomst, men som ligefuldt er værdiskabende. Eller han eller hun har mere Fritid — f. Eks. Bourgeoisiets Damer — hvilket ogsaa er attraa-værdigt.

For at gennemføre fuld Ligelighed i Beskatningen, vil det være nødvendigt at tage Hensyn ogsaa til de Naturalindtægter af forskellig Art, som i Dag er fritaget for Skat. Er Talen om de gifte Kvinders Skat, er dette Forhold tydeligvis af ret væsentlig Betydning, da Hovedparten af de gifte Kvinder udfører nyttigt Arbejde i Hjemmene. De udeerhervende Kvinders Særstilling beror netop paa, at de i væsentlig Grad er afskaaret fra denne særlige skattefri Indkomstkilde — og derfor bør der indrømmes dem en Skattelempelse under en eller anden Form.

V.

Det Argument, som hyppigst er ført frem til Forsvar for en Fradragsordning for de gifte Kvinder, er imidlertid ikke saa meget Henvisningen til den ikke-beskattede Indkomst, der tilføres de Hjem, hvor Konen er hjemmearbejdende, som Henvisningen til den Ekstraudgift, de selverhervende Kvinder maa afholde til nødvendig Hushjælp. Baade i Bemærkningerne til Lovforslaget i December og under Rigsdagsdebatten blev dette Synspunkt stærkt fremhævet, bl. a. ogsaa fra Ministerens Side.

Tankegangen synes overordentlig populær, ikke mindst blandt de selverhervende Kvinder, men den taaler ikke kritisk Betragtning. Den indfører nemlig et Moment i Sagen, som maa være Beskatningen ganske uvedkommende: Udgiften til Hushjælp er en *Udgift til Forbrug*, til Køb af Goder (Tjenester) som tilfredsstiller personlige Behov, men ikke til Produktionsomkostninger.

Selv om den begrebsmæssige Skillelinje skulde synes klar, foreligger talrige Eksempler paa, at man analogiserer den gifte selverhervende Kvindes Udgift til Hushjælp med f. Eks. en Forretningsmands Udgift til Medhjælpere.

»Naar en Mand har Personale i sit Erhverv, maa han trække Personalets Lønninger fra sine Indtægter. Naar en Husmoder har Personale i Hjemmet, maa hun ikke trække Lønninger fra. En Husmoder, der tilbringer sin Dag paa et Kontor, burde have Ret til at trække Husbestyrerindens Gage fra sin egen Indtægt, lige saa vel som en Mand maa trække sin Sekretærs Gage fra sin Indtægt. Uden Husbestyrerinden vilde det være umuligt for den selverhervende gifte Kvinde at gaa fra Hjem og Børn og passe sit Udeerhverv« (Politiken, den 19. November 1946).

Det er vel ubestrideligt, at en gift Kvinde med mindre Børn normalt ikke kan passe en Heldagsstilling, med mindre hun har en kvalificeret Hushjælp — og for saa vidt er Udgiften hertil en nødvendig Forudsætning for hendes Selverhverv. Men denne rigtige Betragtning er blot uden skattemæssig Relevans. Man kunde argumentere paa samme Maade, naar Talen var om en ugift Kvinde eller en ugift Mand, og man kunde med lige saa stor Ret sige, at Udgifterne til Føde, Bolig, Klæder etc. var nødvendige for at opretholde Arbejdsevnen. — Den afgørende Forskel paa den udeerhvervende og den hjemmearbejdende Kvinde er den, at den sidste gennem sit Arbejde i Hjemmet tilfører Familien en Merindtægt — i Naturalform — som ikke beskattes.

Man vil maaske svare, at dette kan være rigtigt i Teorien, men i Praksis maa det jo blive det samme, om man begrundet en skattemæssig Lettelse for de gifte, selverhvervende Kvinder med en Henvisning til Nødvendigheden af at holde Hushjælp eller med en Henvisning til, at deres hjemmearbejdende gifte Medsøstre har en ikke-beskattet Naturalindtægt, saalænge man alligevel maa opgøre Værdien af denne ved at spørge, hvad det vilde koste i Penge, om de hjemmearbejdende Kvinders Arbejde skulde udføres af fremmed, betalt Arbejdskraft.

Det er dog ikke bare et Spørgsmaal om personlig Smag, hvorvidt man foretrækker det rigtige, men noget mere komplicerede Argument fremfor det forkerte, men lettere tilgængelige, thi det anførte Fejlræsonnement kan nemt i anden Sammenhæng føre til ganske vildledende Konklusioner.

Som et Eksempel herpaa kan henvises til de forskellige Forslag, som har været fremsat, gaaende ud paa noget i Retning af, at man ogsaa skulde give de hjemmearbejdende Hustruer en Skattelempe som Paaskønnelse for deres samfundsgavnlig Indsats. Baggrunden herfor er netop en svigtende Forstaaelse af, at Husmødrenes Arbejde bærer sin Løn i sig selv gennem de Værdier, som tilføres Familien, og at disse Værdier netop i Dag er unddraget Beskatningen.

For at undgaa Misforstaaelser, skal pointeres, at det ikke er Tanken med disse Overvejelser, at udpege Husmødrene som et nyt Beskatningsobjekt for trængende Finansministre, men alene at placere de udeerhvervende Kvinders Indkomst i det rette Relief.

VI.

Det er blevet fremdraget fra mange Sider i den senere Tids offentlige Debat, at den nugældende Fradragsordning frembyder en

tydelig Uretfærdighed overfor de saakaldte *medhjælpende Hustruer*, d. v. s., de Hustruer, hvis Virksomhed »grundes eller vedligeholdes væsentlig ved Mandens eller Fællesboets Midler«. De kan efter Lovens Ordlyd ikke faa noget Fradrag. Derimod kan de opnaa et Fradrag, hvis de forlader Mandens Virksomhed og i Stedet tager tilsvarende Arbejde hos en af hans Kolleger.

Aarsagen til at disse Kvinder er holdt uden for Fradragsbestemmelsen er alene det praktiske Hensyn, at man ikke har nogen Mulighed for at føre Kontrol med, om den Indtægt, der opgives som tjent af en medhjælpende Hustru faktisk svarer til udført Arbejde eller bare er en Overflytning af en Del af Mandens Indkomst. Dette er saa meget desto mere betænkeligt, som der her i Hovedsagen kun kan være Tale om saadanne Skatteydere, som i Forvejen er under Mistanke for at opgive deres Indkomster for lavt, nemlig Landbrugere og selvstændige Næringsdrivende.

Hvad enten Kontrolmuligheden bør være afgørende eller ikke, saa kommer man ikke uden om, at der her er Tale om en væsentlig Svaghed ved den nugældende Ordning.

Det kan paa den anden Side heller ikke nægtes, at en Ophævelse af Sambeskatningen ikke vilde løse dette Problem, idet Motivet til at tilskrive Konen op til Halvdelen af den af Manden — eller af begge i mer eller mindre skøn Forening — indtjente Indkomst, vilde blive endnu stærkere ved Sambeskatningens Ophævelse end under den nuværende Ordning, saadan som Figur 3 klart viser.

En holdbar Løsning paa dette meget betydelige Spørgsmaal kunde man formentlig alene faa ved at erstatte den progressive Skatteskala med en *Proportionalskat*. Skatten vilde da under alle Omstændigheder blive den vandrette Linje MK₂ paa Figur 1, d. v. s. den vilde blive lige stor, hvad enten Konen havde en større eller mindre eller slet ingen Andel af Indkomsten.

VII.

Gennemførelsen af en Proportionalskat vilde ikke blot føre til en rimelig Ordning af de medhjælpende Hustruers Beskatning, den vilde overhovedet løse Sambeskatningens gordiske Knude med et eneste Hug. Det vilde være en radikal Løsning, som paa den ene Side vilde stille gifte og ugifte Kvinder lige med Hensyn til Skattens Udmaaling, og som paa den anden Side vilde ophæve Statens og Kommunernes økonomiske Interesse i Bibeholdelsen af Sambeskatningen. Spørgsmaalet om gifte Kvinder bør beskattes for sig eller sammen med deres Mænd vilde da alene blive et moralsk-

juridisk Spørgsmaal, og Anerkendelsen af de gifte Kvinders fulde Ligestilling med Mændene vilde formentlig ikke møde væsentlige Hindringer.

Overgangen fra progressiv Indkomstskat til Proportionalskat vil imidlertid være et meget radikalt Brud med de hidtidige Traditioner for Beskatning her i Landet, og hvis Proportionalskatten alene havde den gunstige Virkning at løse Spørgsmaalet om Beskatning af medhjælpende Hustruer, vilde det næppe være Umagen værd at beskæftige sig nærmere dermed.

Det vilde føre for vidt at komme nærmere ind paa de mange Problemer, som rejser sig i Forbindelse med Proportionalskatten, men det skal dog lige anføres, at den byder en Række meget væsentlige skattetekniske Fordele fremfor den progressive Skat. Saaledes vil Overgangen til Proportionalskat medføre, at al Indkomstskat kan opkræves straks ved Indkomstens Udbetaling (Løn-skat) og en Række Ligningsproblemer og Administrationsarbejde vil kunne spares.

Saalænge den nuværende ulige Indkomstfordeling bestaar, vil det ikke være muligt at ophæve Skatteskalaens Progression for alle Indtægtsklasser, men det vilde utvivlsomt være muligt og hensigtsmæssigt at lade Skatten være proportional op til en vis Grænse beliggende i Nærheden af 15.000 Kr., idet de Indkomstforskelle, som findes under denne Grænse, formentlig i Hovedsagen kan tilskrives reelle Forskelle i Indkomstmodtagernes Arbejdspræstationer. For Indkomster over denne Grænse kan en kraftig Progression bibeholdes.

VIII.

Paa Grundlag af de foregaaende Overvejelser kan der gives følgende sammenfattende Oversigt:

De gældende Bestemmelser vedrørende Beskatning af gifte Kvinder indebærer følgende Momenter af Ulighed:

1) Som Følge af Sambeskatningen og den progressive Skatteskala er der lagt en Merskat paa Pengeindkomster, der indtjenes af gifte Kvinder. Et direkte Udtryk for denne Merskat er den Nedgang i Skatten, som vilde fremkomme, hvis Sambeskatningen blev ophævet.

Ophævelse af Sambeskatningen under Bibeholdelse af Progressionen i Skatteskalaen vil afstedkomme en Række skattetekniske Vanskeligheder, som formentlig vil være en Hindring for denne Reforms Gennemførelse.

Saafrømt den progressive Skat blev erstattet med en Proportionalskat, vilde dette betyde, at Merbeskatningen af de gifte Kvinder blev bragt ud af Verden samtidigt med at de særlige Kontrolvanskeligheder faldt bort.

2) Som Følge af at de selverhvervende Kvinder helt eller delvis er afskaaret fra at erhverve en tilsvarende skattefri Indkomst, som de hjemmearbejdende Kvinder opnaar gennem det huslige Arbejde, er de ringere stillet i skattemæssig Henseende end Husmødrene. Dette gælder saavel gifte som ugifte. — Et Udtryk for denne Ulighed faar man ved at gøre op, hvad Husmødrenes Naturalindtægt er værd i Penge og beregne Skatten herpaa.

En Fradragsordning som den i Dag gældende vilde fuldt ud raade Bod paa denne Ulighed, saafremt Fradragets Størrelse svarede til Værdien af Husmoderarbejde udført i et tilsvarende Antal Timer, som er medgaaet for de udeerhvervende Kvinder til Indtjening af deres Pengeindkomst.

Den gældende Fradragsordning er utilfredsstillende af følgende Grunde:

a) Den omfatter ikke de medhjælpende Hustruer. Det maa indrømmes, at der er betydelige skattetekniske Vanskeligheder forbundet med at udstrække Ordningen til denne Gruppe af selverhvervende Kvinder. En Forudsætning for at overvinde disse Vanskeligheder er det, at der gennemføres en mere effektiv Kontrol med Beskatningen af selvstændige Næringsdrivende (inkl. Landbrugere).

b) Ordningen er usmidig, for saa vidt der ikke differentieres efter, om den selverhvervende Kvinde er optaget af sit Erhverv en kortere eller længere Del af Dagen, og følgelig, om hun har en længere eller kortere Tid til Raadighed til ikke-betalt Arbejde i Hjemmet.

c) Ordningen omfatter kun de gifte Kvinder. Til Forsvar herfor kan dog siges, at disse i højere Grad har huslige Forpligtelser end de ugifte — men dette er dog langt fra altid Tilfældet. En nærmere Drøftelse heraf fører dog over i en langt videre Kreds af sociale Problemer.

d) Fradraget er formentlig ikke stort nok til fuldt ud at modsvare Værdien af en Heldagshusmors Arbejde. Hvor tæt op til Grænsen, man vil gaa her, maa nødvendigvis blive en Smagsag.

Saalænge Sambeskatningen opretholdes og Fradraget saaledes skal dække over begge Uligheder, vil man utvivlsomt med Rette kunne hævde, at 2000 Kr. er for lidt som Overgrænse.